

Eleanor Brown

Een zomer in Parijs

Kan het verhaal van Madeleines grootmoeder
haar iets leren over haar eigen leven?

ISBN 978-90-225-7746-2

ISBN 978-94-023-0784-9 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Light of Paris*

Oorspronkelijke uitgever: G.P. Putnam's Sons

Vertaling: Monique Eggermont

Omslagontwerp: Johannes Wiebel | Punchdesign, München

Omslagbeeld: Shutterstock

Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 2016 Eleanor Brown

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition published by arrangement with G.P. Putnam's Sons, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC. Nederlandstalige uitgave © 2017 Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn ouders en mijn grootouders, met name mijn grootmoeders:
Madeline Mercier Brown en Catherine McReynolds Barnes*

Parijs in de regen is nog steeds Parijs

– Catherine Rémine McReynolds,
18 november 1923

Madeleine

1999

Het was niet mijn bedoeling mezelf kwijt te raken. Niemand doet dat in feite opzettelijk. Niemand zwemt doelbewust weg van het stevige, vergevingsgezinde anker van je hart. We sluiten domweg minieme compromissen, nemen de kleinste beslissingen, zonder te beseffen hoe al die kleine veranderingen samen iets groots worden, totdat we uiteindelijk wel onder ogen moeten zien wie we zijn geworden.

Ik had altijd de beste bedoelingen: mijn moeder blij maken, de lieve vrede bewaren, mijn ruwe kantjes gladschuren en mijn eigen weg makkelijk maken. Maar op het laatst had ik een leven gefabriceerd dat veel weg had van de porseleinen figuurtjes in de vitrinekast van mijn moeder: glad, sierlijk, maar breekbaar en hol. Je mocht er alleen naar kijken. Niet aanraken.

Lang geleden had ik mezelf misschien een schilder genoemd. Als kind tekende ik op elke ondergrond die ik tegenkwam – tot ongenoegen van mijn moeder ook op de muren, op de verleidelijk lege schutpagina's van bibliotheekboeken, en op een groot aantal pas gestreken tafelkleden. In het tekenlokaal bleef ik na schooltijd nog urenlang schilderen tot de zon die door de hoge ramen scheen zijn kracht verloor en de tekenlerares zachtjes haar hand op mijn schouder legde om te zeggen dat het tijd was om naar huis te gaan. Onder

mijn Anaïs Anaïs-parfum hing de geur van verf, en de kantlijn van al mijn leerboeken stond vol droedels en tekeningetjes. In het weekend verstopte ik me voor mijn moeders onvermoeibare afkeurende opmerkingen in het souterrain van ons huis, waar ik een schilders-ezel had neergezet, en schilderde daar tot mijn vingers stijf waren en er geen daglicht meer was, zodat de kleuren die ik op het palet mengde zwart leken.

Maar sinds mijn huwelijk had ik niet meer geschilderd. Nu bracht ik uren door met het rondleiden van groepen door de zalen van het Stabler Art Museum, waar ik hen wees op de fraaie wazige kleuren van de impressionisten, de heldere stijl van de romantici, het vrije kleurgebruik van het abstracte expressionisme. In de ene zaal na de andere liet ik hun de schilderijen zien waarop de ene beweging overvloeide in de andere, als de samenloop van rivieren, hetzelfde medium, dezelfde instrumenten, maar toch zo totaal anders qua verschijningsvorm, qua intentie, qua gevoel. Hoe vaak ik het ook uitlegde, het leek vrijwel onmogelijk dat Monet zijn lieflijke landelijke taferelen nog geen honderd jaar voor de kostelijke, chaotische muurschilderingen van Jackson Pollock had gemaakt.

Het was bijna genoeg.

Meestal nam Tanis de oudere kinderen onder haar hoede; ze had zelf vier tienerzonen en ze was nergens bang voor. Maar zij was nu niet aanwezig, en de andere gidsen waren al bezet, dus vroeg de coördinator of ik de groep voor mijn rekening wilde nemen. Ik had even gearzeld – tieners leken me intimiderend en onbeheerst, met van die bungelende armen, onbegrijpelijke modegrillen en hun vervelende gedrag – en vervolgens gezegd dat ik het zou doen. Hun lerares zou tenslotte met ons meegaan en ze had om een van mijn favoriete rondleidingen verzocht: over schilders en hun invloed.

Toen ik hun in de hal tegemoet ging, vroeg ik de jongeren naar hun naam en wie hun lievelingsschilder was, waarop ze voorspelbaar reageerden alsof ik hen staatsgeheimen wilde ontfutselen. Juf-

frouw Pine, hun lerares, was jong en slank, met haar dat in een soort pijpenkrullen op haar schouders viel, alsof ze het de hele tijd om haar vingers wikkelde. Ik – en de meeste andere vrouwen die ik kende – droeg gladde, slank gesneden jurkjes met daarop een elegant sjaaltje, in een bescheiden kleur, maar juffrouw Pine was in citroengele doeken gewikkeld die niet zozeer op een jurk leken maar meer op een verzameling zakdoeken die ze met veiligheidsspelden aan elkaar had vastgemaakt. Ze moet armbanden of belletjes hebben gedragen, want ze rinkelde tijdens het lopen. Of ze verborg ergens onder al die lappen een stel rendieren die ze van kerst had overgehouden.

‘Hoelang geef je al les?’ vroeg ik om het gesprek gaande te houden toen we, gevolgd door onze jonge eendjes, naar het eerste doel liepen, waarbij de plankenvloer aangenaam onder onze voeten kraakte.

‘Bijna tien jaar,’ zei juffrouw Pine met een lach. De afschuw moet van mijn gezicht gedropen hebben, want haar lach had een rauw randje dat mij alleen al toen ik het hoorde deed glimlachen. ‘Ze vallen best mee, toch?’

Ik keek even om naar de jongeren, die ons meanderend volgden terwijl we de brede marmeren trap naar de tweede verdieping op liepen, en lachte ook. ‘Best wel.’ De jongens stuiterden als flipperballen tegen elkaar aan, een stel meisjes liep met hun hoofd vlak bij elkaar in die onnavolgbare intimiteit die tienermeisjes hebben, en een paar andere slenterden naar de zijkant van de trap om de schilderijen aan de muren of de beeldhouwwerken op het bordes te bekijken.

‘Ik zag alleen weer even voor me hoe ik het zelf heb ervaren. Ik kon niet zo goed met mijn klasgenoten opschieten toen ik zelf op school zat. Ik heb me eigenlijk vier jaar gedeisd gehouden om niet op te vallen.’

Juffrouw Pine zwaaide met haar hand, waardoor er weer belletjes

rinkelden. ‘Dat hebben we allemaal gedaan. Het is veel gemakkelijker als je voor de klas staat in plaats van erin, dat geef ik je op een briefje. Bovendien krijg je de kans om er voor hen een minder nare ervaring van te maken dan het voor jou was.’

‘Goed, dames en heren, de eerste halte,’ zei ik toen we bij de renaissancezaal kwamen. Ik draaide me naar hen toe, sloeg mijn handen in elkaar en had daar onmiddellijk spijt van. Ik was niet zo’n enthousiast, handenklapperig type. ‘Wat weten jullie van de renaissance? Vertel maar.’

De leerlingen, die tijdens het lopen enthousiast hadden lopen kletsen, kozen natuurlijk net dat moment uit om een naargeestige stilte te laten vallen. Kinderen in de basisschoolleeftijd werden bijna gewelddadig in hun verlangen zich te laten horen en gooiden hun hele lichaam in de strijd als ze hun vinger opstaken, als marionetten die aan touwtjes dansten. Maar deze middelbareschoolleerlingen waren behept met het apathische gemak van volwassenen dat het knipperen van ogen, het nerveuze gefriemel van vingers die steeds met hun potlood tegen de rand van hun tekenblok tikten niet verborgen hield. Ik had serieus gedacht dat de renaissanceschilderijen hen wel zouden aanspreken, met al die naakte mensen met hun zachte, bleke huid en die tactisch geplaatste handen en vijgenbladeren, maar het leek erop dat ze alleen beleefde belangstelling veinsden.

‘Kom op, jongens,’ zei ik. ‘Ik bespaar jullie een dagje school. Het minste wat jullie kunnen doen is antwoord geven op mijn vragen.’

Juffrouw Pine en een paar leerlingen grinnikten. Eliza, een meisje met lange bruine vlechten en een t-shirt met een verbleekte afbeelding van *De schreeuw* van Munch stak haar hand op. Ze deed me aan mezelf denken toen ik zo oud was – een waas van puistjes op haar voorhoofd, losgeraakte krullen uit haar vlechten, mollig en stevig gebouwd. Ze hield een penseel tussen haar vingers, misschien voor het geval er zich een onverwacht noodgeval in de kunst voor-

deed, waarvoor ik haar bijna wilde knuffelen.

‘Mijn redder in de nood!’ zei ik. ‘Zeg het maar, dame.’

Eliza bloosde licht toen haar klasgenoten zich naar haar omdraaiden, maar toen ze begon te praten was haar stem luid en duidelijk en zelfverzekerd. Of in elk geval zo zelfverzekerd als een tienermeisje kan zijn, en aan het eind van haar zin ging haar stem steeds zangerig omhoog alsof ze een vraag stelde. ‘Ze hadden belangstelling voor, wat was het, de klassieke kunst? De Grieken of zo?’

‘En de Romeinen, jazerker!’ zei ik. Ik was zo opgetogen dat iemand iets zei dat ik misschien iets te hard praatte, want een jongen die Lam heette, met naar achteren gestyled zwart haar waardoor hij eruitzag alsof hij in een windtunnel stond, deed zelfs een stap naar achteren. Ik schraapte mijn keel en probeerde iets minder geestdriftig verder te gaan op de gereserveerde toon die ik gebruikte op alle andere momenten in mijn leven, waarin ik al mijn tijd doorbracht met praten over dingen die me niets deden. ‘Ze waren gefascineerd door de Grieks-Romeinse cultuur en die invloeden kun je overal in terugzien. Neem bijvoorbeeld dit schilderij,’ zei ik, wijzend op een doek van een Italiaanse schilder. ‘Zien jullie die beelden boven op het gebouw op de achtergrond?’

De jongeren bogen zich naar voren en ik onderdrukte een grijns. Dus ze hadden toch wel belangstelling. Het was alleen een kwestie van door hun schild van onverschilligheid heen prikken om daaronder de echte mensen te vinden.

Lam bracht iets te berde. ‘Het lijkt op die friezen op het Parthenon.’

‘Ja, hè?’ zei ik. ‘En dat is geen toeval. Ze wilden de kunst laten herleven, dus zochten ze naar het beste wat er op dat gebied was gepresteerd, en dat vonden ze in de klassieke oudheid.’

‘Dus ze maakten het na?’ vroeg een klein, slank meisje. Ik wist haar naam niet meer. Toen ze zich had voorgesteld, werd ik afgeleid door haar kleine, frêle gestalte, alsof ze een schaduw was die door haar eigenaar was achtergelaten.

‘Ze maakten het niet na,’ zei een jongen die Hunter heette, en zijn woorden dropen van minachting. ‘Het is, zeg maar, inspiratie.’ Het schaduwmeisje liet haar hoofd zakken, kroop nog verder in zichzelf weg, en ik wilde het liefst op haar afrennen om haar te redden. Hunter was knap op die irritant moeiteloze manier van sommige tienerjongens, met fijne, meisjesachtig mooie trekken, en aan de manier waarop de andere jongeren zich om hem heen scharden leidde ik af dat hij het middelpunt van hun sociale sterrenstelsel was.

Gelukkig greep juffrouw Pine in voordat ik het moest doen. ‘Iets minder hoog van de toren, Hunter,’ zei ze vriendelijk, en ik zag dat de leerlingen weer van plaats veranderden, Hunter iets minder zelfverzekerd keek, het schaduwmeisje van onder haar wimpers opkeek, en de andere een beetje opgelucht leken. Ik gaf juffrouw Pine in gedachten een high five. ‘Het is een logische morele vraag, als je nagaat hoe jullie allemaal worden gewaarschuwd voor plagiaat.’

‘En daar gaat het hier vandaag eigenlijk over, toch? Waar kunstenaars hun ideeën vandaan halen, hun technieken, hun stijl,’ zei ik.

‘Van elkaar,’ zei Eliza zwaaiend met haar penseel.

‘Precies,’ zei ik. ‘Zullen we bij de neoclassicisten naar nog wat voorbeelden gaan kijken?’

In de neoclassicistische zaal ging het er wat levendiger aan toe, het lukte me om de jongeren te betrekken bij een gesprek over de Romeinen, misschien omdat ik het woord ‘vomitoriums’ gebruikte, waardoor ze dachten dat het iets met braken te maken had. Bewijs dat niemand ooit de dertienjarige leeftijd ontgroeit, en waar het met naakten niet lukt, werken poep-en-piesgrappen altijd.

Toen de leerlingen door hun (nogal indrukwekkende) repertoire kotsgrappen heen waren gaf ik ze een paar minuten de tijd om de zaal door te lopen. Sommigen waren onbezonnen aan het schetsen en mijn vingers jeukten toen ik ze bezig zag. De onzekere, gespannen sfeer was verdwenen en het enthousiasme van basisschoolleer-

lingen kwam nu naar buiten. Lang geleden was ik ook zo geweest, had ik ook zo graag iets willen maken dat ik mijn handen nauwelijks stil kon houden.

Ik leunde tegen de muur en juffrouw Pine kwam naast me staan. ‘Trouwens,’ zei ze, ons eerdere gesprek vervolgend alsof het niet was onderbroken, ‘lesgeven is echt de beste manier om in contact te blijven met mijn eigen werk. Als ik hen stimuleer om iets te maken, zou ik me een bedrieger voelen als ik het zelf niet deed. En hoe is dat bij jou? Ben jij ook kunstenaar?’

‘O, nee. Ik bedoel, ik heb op school wel creatieve vakken gedaan, maar dat is niet, ik bedoel, het was niet het echte werk,’ haastte ik me te zeggen, zodat ze geen verkeerde ideeën zou krijgen.

‘Serieus?’ Ze trok een bleke wenkbrauw op. ‘Maar je praat er zo gepassioneerd over. Ik ging er gewoon van uit...’

Ik onderdrukte het verlangen dat altijd de kop opstak als ik het over kunst had en schudde mijn hoofd. ‘Ik wilde vroeger wel schilder worden, maar ik... ik geloof dat ik er gewoon overheen ben gegroeid.’

De waarheid was veel moeilijker uit te leggen, vooral aan juffrouw Pine met haar hart dat groot en warm genoeg was voor deze leerlingen en hun verlegen blikken, en met haar driftig rinkelende sieraden. Dit was de overeenkomst die ik had gesloten. Ik wist dat Phillip voor een deel met me was getrouwd omdat hij nul smaak had en ik iets van kunst wist, maar ik mocht daar alleen mee in contact komen in de meest klinische zin van het woord, en bij voorkeur zo dat hij er baat bij had. Ik mocht handelaars bezoeken en marchanderen over de prijs van schilderijen voor zijn kantoor of de flat, aankopen die meer gebaseerd waren op het aantal vierkante meter en de mate waarin ze indruk konden maken en/of intimideren dan op hun artistieke merites. Ik mocht hier rondleidingen geven, als vrijwilliger, maar zelf mocht ik geen kunst maken.

‘Kunst is niet iets wat ophoudt omdat je de tienerjaren ontgroeid

bent. Het is iets anders dan dat je niet meer verliefd bent op een idool.'

Ik greep naar mijn hart alsof dat me te veel werd. 'Daar mag je geen grapjes over maken, hoor! Is het niet jouw taak om tienerdromen in stand te houden?'

'Officieel niet, maar ik geloof dat ik het evengoed doe. Weet je, als ik jouw lerares was geweest, zou je niet met schilderen opgehouden zijn.'

'Aha, maar wie zou dan de mooie taak hebben om apathische tieners te laten kennismaken met al het prachtige werk van Rembrandt?' vroeg ik.

'Ik weet zeker dat iemand anders die plek zou kunnen innemen. Niet dat ik geen respect heb voor wat je doet. Je bent vrijwilliger, toch?'

'Klopt,' zei ik, al wist ik niet zeker of het feit dat ik vrijwilliger was het werk dat ik deed indrukwekkender maakte. De afspraak was dat ik voor niets werkte en me altruïstisch kon voordoen zodat ik me niet alleen maar dood verveelde bij de Chicago Women's Club en de doodsaai bedrijfsuitjes waar ik per se samen met Phillip naartoe moest.

En het geven van rondleidingen had zo zijn eigen ongemakken en gaf me net zo'n opgesloten gevoel als al die andere verplichtingen. Met de groepen sprak ik met de zelfverzekerdheid van een wetenschapper over techniek, over clair-obscur en de juiste verhoudingen, over penseelvoering en craquelé, maar ik zei nooit wat kunst met me deed. Ik sprak nooit over wat een wonder het is om voor het eerst een schilderij te zien – echt te zien. Als ik mijn blik op een schilderij richt, is het alsof alles is veranderd en nooit meer hetzelfde zal worden. Kleuren lijken sprekender, de lijnen en randen van voorwerpen lijken scherper, en ik word verliefd op die wereld en al haar schoonheid – de tragedies en liefdesverhalen op de gezichten van mensen die langslopen, een glanzend natte stoep of de manier

waarop de blaadjes hun bleke onderkant vlak voor een zware bui aan de wind tonen. Ik kan huilen om een kapotte eierschaal die onder een vogelnest ligt, om zijn kartelranden en het vogeltje dat nu vrij is om te vliegen.

Toen we klaar waren met de rondleiding liet juffrouw Pine haar leerlingen vrij rondlopen – om te tekenen, zei ze streng, niet om naar de museumwinkel te gaan of naar de cafetaria. Een paar van hen liepen terug naar de renaissancezaal (ik neem aan dat de blote borsten van Venus uiteindelijk toch moeilijk te weerstaan waren); een paar anderen bleven hangen bij de stralende schoonheid van de impressionisten.

‘Luister,’ zei juffrouw Pine, en ze stak me een kaartje toe waarvan de randen wat slap en gebogen waren doordat het in haar tas had gezeten. ‘Mocht je van gedachten veranderen en contact willen maken met je innerlijke tiener: dit weekend geef ik een workshop in een nieuw atelier in Bucktown. Vanavond is de eerste keer. Kom ook.’

Ik staarde naar het kaartje alsof het de hemelpoort was en stelde het me allemaal voor: een licht atelier, de geur van verf en canvas, het gewicht van het penseel in de kromming van mijn duim, nieuw en vertrouwd tegelijk.

‘Wat aardig van je,’ zei ik weer op die zachte, emotieloze toon die als mijn pantser fungeerde, ‘maar ik heb al plannen.’ Mijn aanwezigheid was die avond vereist bij een van Phillips etentjes, en de volgende dag zou ik bij mijn moeder gaan logeren. Niet dat ik dat allemaal wilde, ik zou veel liever het hele weekend zijn gaan schilderen, maar mijn leven bestond louter uit verplichtingen en niet uit dingen die ik graag had willen doen.

Ze haalde haar schouders op. ‘Een andere keer misschien. Mijn telefoonnummer staat daar.’ Ze wees onder op het kaartje, en ik zag aan de binnenkant van haar vinger een verfvlek, een beeld dat me zo vertrouwd was dat het me verwarde – was het haar hand, of die van

mij tien jaar geleden? ‘Geen verplichtingen. Gewoon voor je plezier.’

‘Dank je wel,’ zei ik, terwijl ik wist dat ik haar nooit zou bellen. Ik wist dat het beter was om dat deel van mezelf er verre van te houden, maar tot mijn verbazing voelde die wetenschap scherp en rauw, alsof ze nieuw was in plaats van al jaren oud.

Nadat juffrouw Pine en de leerlingen vertrokken waren, pakte ik in de personeelskamer een handvol koekjes die ik zo snel in mijn mond propte dat ze over mijn tong schuurden, pakte toen mijn spullen en ging naar huis. Soms nam ik de lange route langs een aantal galeries waar altijd heerlijk onbeschaamde, opwindende dingen te zien waren, maar ik moest op tijd bij Phillip zijn. Hij deed vreselijk zijn best om een deal te sluiten met een projectontwikkelaar, Teddy Stockton, wat inhield dat ik gedoemd was om de hele avond beleefde conversatie te voeren met Teddy’s vrouw Dimpy en de andere echtgenotes.

Thuis bleef ik even bij de voordeur staan dralen. De laatste tijd betrapte ik me er elke avond in een vreemd, zwart moment van hoop op dat iets in me wilde dat mijn echtgenoot niet thuiskwam.

Niet dat ik wilde dat hem iets naars overkwam; ik wilde alleen dat hij wegbleef. Hij zou kunnen verdwijnen in een wormgat of in een stenencirkel. Of misschien besloot hij op een dag simpelweg dat hij er genoeg van had en zou hij zonder mij naar een Caribisch eiland vertrekken. Ik zou hem het beste wensen, echt. Ik zou zijn spullen inpakken en naar hem toe sturen met een tube zonnebrandcrème en de beste wensen. Het zou allemaal netjes en emotioneel gaan, en niemand zou de ander iets kwalijk nemen.

Ik vroeg me niet af wat die gedachten betekenden. Ik onderdrukte al zo lang al mijn onaangename gevoelens dat het nooit bij me opkwam dat een terugkerende fantasie over een verdwijnende echtgenoot er waarschijnlijk op wijst dat er iets goed mis is.

Maar natuurlijk was er geen magische stenencirkel en geen Cari-

bisch eiland, want toen ik de deur opendeed was hij thuis en stond hij in de keuken de post door te nemen. Hij keek zoals altijd op alsof hij poseerde voor een foto in een catalogus.

Phillip was ouder dan ik, hij liep tegen de veertig, maar hij zou zo'n man worden die er gewoonweg beter uit gaat zien naarmate hij ouder werd, niet meer zo gaaf maar wel aantrekkelijker, als een filmster of een nieuwslezer. Aangezien ik niets had met plastische chirurgie zag ik het ervan komen dat de kloof tussen onze aantrekkelijkheid alleen maar groter zou worden, totdat ik gerimpeld, moe en grijs op de ongetrouwde tante zou lijken die hij genereus vergezelde naar liefdadigheidsevenementen.

'Je bent laat,' zei hij toen ik mijn tas neerzette en mijn wollen vest pakte dat altijd in de gangkast klaarlag. De ramen van de vloer tot het plafond waardoor je vanaf de oncomfortabele bank het eindeloze uitzicht op Lake Michigan kon bewonderen waren, en daar was ik vrij zeker van, de voornaamste reden waarom het in huis altijd steenkoud was. Zodra ik thuiskwam, zelfs in de zomer, trok ik dat vest aan. Ik droeg altijd sokken en pantoffels en na het douchen schoot ik terwijl de druppels op mijn huid in ijskristallen veranderden zo snel mogelijk in mijn badjas.

'Sorry,' zei ik plichtmatig toen ik langs hem de woonkamer in liep. We kusten elkaar bij het binnenkomen of weggaan niet meer. We waren nooit een erg demonstratief stel geweest – Phillip maakte zich te druk over wat andere mensen dachten en ik was, zelfs toen we al getrouwd waren, te bang om afgewezen te worden – maar tegenwoordig streek hij zelfs als hij 's ochtends de deur uitging niet even met zijn lippen langs mijn voorhoofd. De koele façade die we tegenover de buitenwereld moesten ophouden was ook ons privé-leven binnengeslopen en had ons tot mensen gemaakt die elkaar op een receptie zagen en zeker wisten dat ze elkaar al eerder hadden ontmoet en door de zaal heen nieuwsgierige blikken naar elkaar wierpen. *Ken ik jou niet van... Hebben we niet ooit eens...*